

Vályi Nagy Ervin
Minden idők peremén

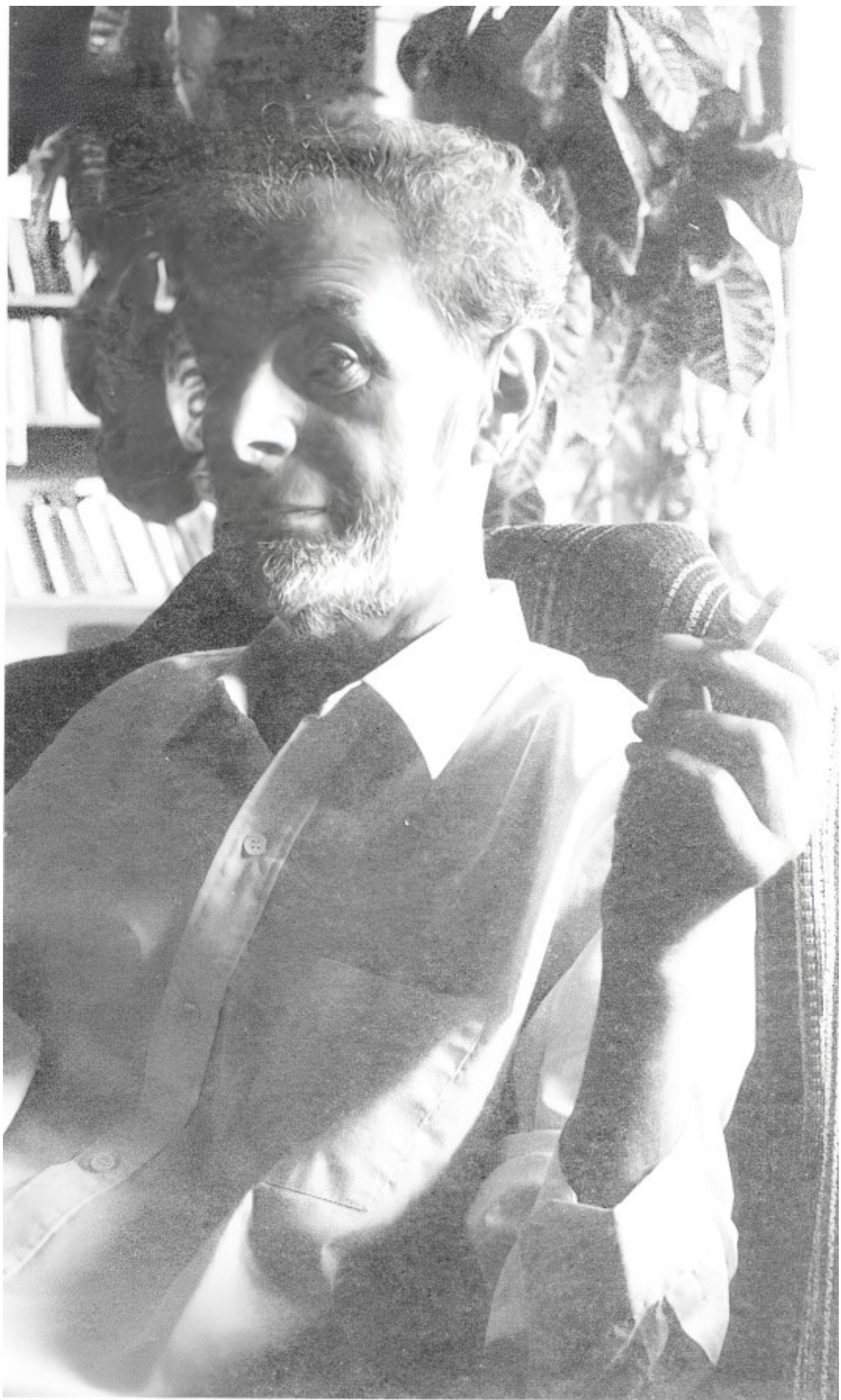
Vályi Nagy Ervin a változó időkben is mindig az maradt, aki volt: az evangélium tisztaságának és teljességének, az Ige szabadságának – ami következőképpen mindig az emberi szó szabadságát is jelenti – csöndes és magányos harcosa. A tisztességesség és a keresztyén beszéd értelmiségisztenciális hitelességének elkötelezettje, aki korának kultúrája iránti határtalan nyitottsága és fogékonysága mellett is jobban bízott az egyetlen Ügy, az Isten Igéjének erejében, mint minden más emberi szóban, mint a saját emberi szavában.

Vályi Nagy Ervin az árnyalt teológiai gondolkodás, a nyájszellemtől való idegenkedés és az önálló, megbízható ítéletalkotás példaképe maradt. Ezekben az átmeneti időkben, melyekben a frontok már nem olyan zártak és egyértelműek, mint korábban, nagy segítségünkre lesz az a gondolkodó, aki sémák helyett új összefüggéseket láttat meg – nem a modernkedés, hanem az autentikusan élt élet nevében.

Vályi Nagy Ervin

Minden idők peremén

Válogatott írások

Vályi Nagy Ervin

Minden idők peremén

Válogatott írások

Szerkesztette és a szöveget gondozta:

Vályi-Nagy Ágnes

1993

© Vályi Nagy Ervin, Budapest

ISBN 3-85421-034-5

ISBN 963-02-9540-7

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadása, Basel/Budapest, 1993., Könyvbaráti Köre és az Egyház és Világ című protestáns lap (Budapest) közreműködésével.

A védőborítót tervezte Ruttkay Helga.

A fotókat Allen Eaton készítette.

Készült a Balassi Kiadó (Budapest) gondozásában.

A nyomdai munkálatokat a FÓNIX Kft végezte.

F.v. Müller Judith

Tartalomjegyzék

Előszó (Heinrich Ott).....	5
Curriculum és teológia – beszélgetéstörödékek Vályi Nagy Ervinnel (Vályi-Nagy Ágnes, Balog Zoltán és Szabó István)	8

I. Igazság és történelem

Isten vagy történelem (Csurgó, 1955)	43
A történelem kérdése (Balatonlelle, 1963)	58
Isten mindenhatósága és erőtlensége (1968).....	68
Igazság és történelem (Bensheim, 1972)	81
A teremtő felbomlás (1981)	89
Gondviselés-hit contra és pro – Bibó István „Uchroniá”-ja elé	94
A változás keresztyén olvasata (Felsőőr, 1989).....	100
Ami elmúlik és ami megmarad (Csurgó, 1989).....	108

II. Teológia és társadalom : radikalizmus vagy alkalmazkodás?

Teológia – igazolás vagy nyitás? (1968).....	121
A forradalom teológiája és a világ teológiája (1969).....	133
A következtelenség dicsérete (1971)	143
A keresztyén reménység mint az etika problémája (1974)	153
A hippikről (1977).....	164
A megújulás ereje (1977)	171
Elidegenedés és közösség (1980)	174
Evangélium és etika (1981)	181
Etikánk ma: érték- és normarendszerünk (1989).....	186
Hogyan ölt ma alakot a hit? Időszerűtlen perspektívák a keresztyének világhoz való viszonyához (1988).....	195
Tisztázások (1990).....	206
Vallás a teológiában – vallás a közéletben (1991)	210

III. A huszadik századi teológia egyes vonulatai

Pluralizmus – protestantizmus. Az amerikai teológia újabb irányzatai (1982)	221
A mai német nyelvű teológia helyzetéhez (1986).....	234
Dogma, dogmatika – ma (1986).....	242
A messiási idea a XX. századi teológiában (1990)	251

IV. Conditio humana

Egyház a világ peremén (1984).....	263
Miért vagyok keresztyén?	273
„El destino del hombre” – Néstor Mayo halálára (1987)	275
In memoriam Csomasz Tóth Kálmán (1988)	279
Tőkés László laudációja.....	282
Szenvedés (1988).....	284
Egy szabálytalan napló töredékeiből	288
Isten – feneketlen mélység és ős-alap? Bibliatanulmány: 139. zsoltár.....	297

V. Prédikációk 1950 – 1992

Zsoltárok 37,5	305
Máté 5,43-48 (Filippi 3,12-16)	308
Jób 39,36-37 – Zsoltárok 73,23d.....	311
Ézsaiás 40,3.10.....	314
Ézsaiás 43,1	318
Cselekedetek 1,2/b-8.....	320
1János 5,4-5	323
Efézus 1,3.7.8 – János 16,23.....	326
Kolossé 4,2-5.....	330
1Korinthus 16,13-14.....	334
Lukács 15,11-32.....	336
Életrajzi adatok	339
Utószó	341

Előszó*

Megkésve jelenik meg századunk kiemelkedő teológusának, Vályi Nagy Ervinnek válogatott tanulmánykötete. Sokat váratott magára ez a hang, amely most végre az olvasók szélesebb köreit is elérheti.

Hazájában Vályi Nagy Ervin évtizedeken keresztül olyan körülmények között élt és dolgozott, amelyek a teológiai gondolkodás szabadságát léptenyomon akadályozták. A hivatalos fórumok a teológiai és politikai konformistákat szólaltatták meg, miközben az önálló gondolkodót agyonhallgatták vagy megvonták tőle a szólás jogát. Egyházi előjárói hosszú időn át nem engedélyezték, hogy nyugatra utazhassék, sőt a külföldi publikálás lehetőségétől is eltiltották. Számára talán 1965 volt a „fordulat éve”: szívinfarktusát követő betegszabadsága alatt a Bázeli Teológiai Fakultás meghívására végre kiutazhatott, s rövid itt-tartózkodásának ideje alatt, meglehetősen kalandos körülmények között, ledoktorált. A fakultás ugyanis biztos érzékkel felismerte teológiai jelentőségét, s adminisztratív akadályok nélkül, kivételes gyorsasággal, *ad personam* engedélyezte doktori disszertációjának megvédését. Emlékszem, milyen elégtételt jelentett számomra, amikor a bázeli fakultás akkori dékánjaként személyesen gratulálhattam a magyar egyházi előjáróknak dr. Vályi Nagy Ervin akadémiai sikeréhez. Nekik, akik a teológia új doktorát oly kitartóan akarták hallgatásra kényszeríteni, nem maradt más választásuk, mint hogy jó képet vágjanak mindehhez.

E kimagasló gondolkodó és teológus viszonylagos szólásszabadsága – utólag nézve – erre az eseményre vezethető vissza.

Vályi Nagy Ervin először a Magyarországi Református Egyház Felekezeti-tudományi Intézetének lett kutató professzora. Lépésről lépésre tágult a tér, amelyben megszólalhatott, s melyben teológiai és lelkipásztori szava halló fülekre talált: nyugaton tanulmányokat publikált, sőt egy-egy külföldi előadásra is engedélyt kapott. Otthon is nőttek a lehetőségei: előbb szóban taníthatott – 1980-tól a Budapesti Teológiai Akadémia szisztematika tanszékének lett professzora –, majd hébe-hóba Magyarországon is megjelent tőle egy-egy írás. E kötetben közreadott tanulmányok és előadások – melyeknek nagy része eredetileg németül íródott – tanúskodnak ezeknek az éveknek kettős irányultságáról.

Vályi Nagy Ervin azonban a változó időkben is mindig az maradt, aki volt: az evangélium tisztaságának és teljességének, az Ige szabadságának – ami következőképpen mindig az emberi szó szabadságát is jelenti – csöndes és magányos harcosa. A tisztességesség és a keresztyén beszéd értelmi-egzisztenciális hitelességének elkötelezettje, aki korának kultúrája iránti határtalan nyitottsága és fogékonysága mellett is jobban bízott az egyetlen Ügy, az

* A szerző, Heinrich Ott a Bázeli Teológiai Fakultás szisztematika tanszékének professzora. Az előszót Vályi-Nagy Ágnes fordította.

Isten Igéjének erejében, mint minden más emberi szóban, mint a saját emberi szavában.

Kapcsolatunk jellemző vonása volt, hogy annak idején éppen ő hívta fel a figyelmet az idős teológus generáció (Barth, Bultmann, Tillich stb.) nagy ismeretlenjére: Paul Schützre (1891-1985), aki később atyai barátom és teológiai tanítómesterem lett. Vályi Nagy Ervinhez hasonlóan Schütz is idegenkedett a nagy és népszerűsége számító rendszer-konstrukcióktól. Neki is más számított: a keresztyén ember *helytállása* az adott történelmi helyzetben és *türelme*, amelyet Schütz – mint alkotó és a jövőnek helyet adó magatartást – különösen fontos keresztyén erénynek tartott. Vályi Nagy Ervin és Paul Schütz lelki rokonságát személyes teológiai sorsukban éppen úgy látom, mint teológiai gondolkodásuk legbelső jellegében.

Vályi Nagy Ervin nemcsak keresztyén teológus, legalábbis nem a szó szűk szakmai értelmében, hanem éppen azt testesíti meg, amit ma a keresztyén teológusoktól elvárhatunk: a hatalmas ismeretanyagot magába szívó és feldolgozó szakember egyben kora társadalmának és kultúrájának kompetens gondolkodója, aki érzékenyen reagál a tudat változásainak fő irányaira. Dialóguspartnerei, gondolkodásának inspirálói nemcsak a teológusok és nemcsak a keresztyén tradíció, hanem a történelem „sz seizmográfjai” is: költők, írók, a társadalom analitikusai.

Belső száműzetésének éveiben Vályi Nagy Ervin arról a keresztyén egzisztenciáról adott kortársainak és barátainak tanúbizonyságot, amely kritikus távolságot tart az úgynevezett tények világával szemben, ugyanakkor szolidaritást vállal azokkal, akik kénytelenek ezek között a tények között élni. Helytállása számos ismerőjének, különösen a fiatalabbaknak, példaképpé vált: erősítette őket és kitartásra biztatta azokat, akik a kilátástalannak tűnő időkben tisztességben akartak megállni.

Vályi Nagy Ervin mindig is politikai dimenziókban gondolkozott. Politikus lényé azonban nem a hatalmi vagy pártpolitikai harcokban jut kifejezésre, hanem abban a magatartásban, amely érzékenyen reagál a változó időkre. Lényétől ugyanolyan idegen a pártoskodás, mint a címszavak szajkózása vagy a népszerűsége törekvő leegyszerűsítések, amelyeket a keresztyén gondolkodásból is jól ismerünk. Ebből ered mind a kompromisszumoktól, mind az öncélúan polarizáló elméletektől való idegenkedése. Tanulmányaiiban számos példát találunk erre; a szerző tudatosítja bennünk az évszázadokon keresztül rögzült teológiai kifejezések értelmét és a bennük rejlő félreértési lehetőségeket: sem „Isten mindenhatósága” – melyet a sztoikus kozmológia inspirált és a keresztyén teokozmológia tett klasszikus kifejezéssé –, sem „Isten erőtlensége”, hatalomtól megfosztottsága vagy gyengesége – amely „egy aktivista, pusztán humánus győzelmi program hatóereje” lett, zászlójára tűzven a „Most már épp itt az ideje, hogy tegyünk valamit Istenért” jelszót (D. Sölle) – nem fejezik ki a valóság árnyalt sokrétűségét és Jézus Krisztus valóságának mindent átható egyértelműségét. Az alternatíva nem Isten mindenhatóságába vagy a gyengeségébe vetett hit, de nem is a

klasszikus megváltás-krisztológia *vagy* a modern messianisztikus teopolitika, bensőségeség *vagy* aktivizmus¹. A címszavak hamis alternatívákhoz vezetnek, mert ideológiába merevítik az élő Isten valóságát.

Személyes és teológiai barátságunk hosszú évtizedeiben számomra Vályi Nagy Ervin az árnyalt teológiai gondolkodás, a nyájszellemtől való idegenkedés és az önálló, megbízható ítéletalkotás példaképe maradt. Ezekben az átmeneti időkben, melyekben a frontok már nem olyan zártak és egyértelműek, mint korábban, nagy segítségünkre lesz az a gondolkodó, aki sémák helyett új összefüggéseket láttat meg – nem a modernkedés, hanem az autentikusan élt élet nevében.

Basel, 1993, Húsvét hetében

Heinrich Ott

¹ A példák a következő tanulmányokra utalnak: Isten mindenhatósága és erőtlensége – illetve: A messiási idea a XX. századi teológiában.